

29. 8. 2023

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Čerpání bankovní záruky insolventním dlužníkem - lze se tomu (u)bránit, anebo se jedná o vyhozené peníze?

Tento článek navazuje na praktické zkušenosti autorů z reálného právního případu. Zhotovitel uzavřel s objednatelem smlouvu o dílo, na základě které nechal zhotovitel vystavit ve prospěch objednatele bankovní záruku zajišťující řádné splnění jeho povinností dle smlouvy. V textu záruční listiny bankovní záruky byla sjednána podmínka, že žádost o čerpání musí obsahovat prohlášení objednatele (v pozici beneficienta) o porušení smlouvy ze strany zhotovitele s uvedením konkrétních porušených článků smlouvy.[1]

Objednatel (v pozici beneficienta) požádal o čerpání bankovní záruky a v souladu se sjednanou podmínkou v žádosti uvedl, že zhotovitel porušil své povinnosti ze smlouvy o dílo, přičemž vyjmenoval konkrétní porušené články smlouvy. Následně bylo s objednatelem zahájeno insolvenční řízení a byl prohlášen jeho úpadek, který byl řešen formou konkursu. Zhotovitel (v pozici osoby, z jejíhož příkazu byla bankovní záruka vystavena) s čerpáním bankovní záruky nesouhlasil. Z mnoha důvodů považoval toto čerpání za neoprávněné, neboť skutečnosti uvedené v žádosti o čerpání považoval za nepravdivé.

Zhotovitel se chtěl proti neoprávněnému čerpání bankovní záruky bránit. Situace se stala složitější, když objednatel peněžní prostředky z bankovní záruky skutečně načerpal a tyto peněžní prostředky se staly součástí majetkové podstaty objednatele (dlužníka v insolvenčním řízení). Jaké má zhotovitel v takovém případě možnosti právní obrany? Existuje v současné právní úpravě vůbec způsob, jak v kontextu pravidel insolvenčního řízení ochránit prostředky neoprávněně načerpané dlužníkem v insolvenci?

V rámci současné právní úpravy má zhotovitel v zásadě následující možnosti dalšího postupu:

Po podání žádosti o čerpání, ale před načerpáním peněžních prostředků z bankovní záruky:

- i. bránit se proti neoprávněnému čerpání bankovní záruky u soudu prostřednictvím návrhu na nařízení předběžného opatření, kterým by soud zakázal bance vyplatit objednateli peněžní prostředky z předmětné bankovní záruky;

Po načerpání peněžních prostředků z bankovní záruky:

- ii. přihlásit do insolvenčního řízení svoji pohledávku na vydání bezdůvodného obohacení ve výši neoprávněně čerpaných peněžních prostředků z bankovní záruky; a/nebo
- iii. podat v rámci insolvenčního řízení incidenční žalobu na vyloučení neoprávněně načerpaných peněžních prostředků (resp. pohledávky za bankou na vyplacení těchto peněžních prostředků) z majetkové podstaty dlužníka.

Byť se na první pohled může zdát, že zhotovitel má celou řadu možností, jak své peněžní prostředky v dané situaci před dlužníkem ochránit, opak je bohužel pravdou. Veškeré výše uvedené postupy

totiž dříve či později narazí na limity dané současnou právní úpravou anebo rozhodovací praxí soudů.

Máme proto za to, že současné právní prostředí neposkytuje zhotoviteli v tomto případě dostatečnou ochranu, což je dle našeho názoru nežádoucí mezera v právu, která ve svém důsledku může vést k odepření spravedlnosti. Důvody pro tyto závěry uvádíme níže.

Ex ante obrana proti neoprávněnému čerpání bankovní záruky

Bankovní záruka vzniká prohlášením banky v záruční listině, že uspokojí věřitele (objednatele) podle záruční listiny do výše určité peněžní částky, nesplní-li dlužník (zhotovitel) věřiteli (objednateli) určitou povinnost anebo splní-li se jiné podmínky určené v záruční listině.^[2] Jsou-li splněny podmínky uvedené v záruční listině, vzniká objednateli právo požadovat plnění z bankovní záruky a bance vzniká povinnost takové plnění objednateli poskytnout.

Pokud ze záruční listiny nevyplývá něco jiného, nemůže banka uplatnit vůči objednateli námitky, které by vůči němu byl oprávněn uplatnit zhotovitel.^[3] V této souvislosti však zároveň platí, že zhotovitel nemůže vůči bance uplatnit námitky, které by mohl uplatnit vůči objednateli.^[4]

Mezi bankou a objednatelem tak vzniká zcela samostatný právní vztah (závazek), který není závislý na existenci zajišťovaného dluhu.^[5] Jinými slovy, i v případě, že objednatel požádá o čerpání bankovní záruky a je zjevné, že tak objednatel činí neprávem, je i přesto banka povinna bankovní záruku vyplatit bez dalšího.^[6]

Nejvyšší soud v této souvislosti dovodil, že jestliže ze znění záruční listiny vyplývá, že bankovní záruka byla sjednána „bez námitek“, tak není banka podle záruční listiny oprávněna přezkoumávat předmětný právní vztah, není oprávněna přezkoumávat ani oprávněnost fakturace ani splatnost pohledávek, jejichž plnění bylo bankovní zárukou zajištěno. *„Nejsou-li v bankovní záruce sjednány námitky, které může banka uplatňovat vůči věřiteli, je banka oprávněna pouze k formálnímu přezkumu věřitelem předložených dokumentů. Z toho plyne, že banka není oprávněna věcně přezkoumávat, zda obsah předložených dokumentů je pravdivý či nepravdivý, zda předložené faktury byly již uhrazeny či zda se jedná o neuhrazené faktury, zda lze za neuhrazené faktury považovat faktury před či po splatnosti apod., nejsou-li tyto námitky v textu bankovní záruky zahrnuty.“*^[7]

Pokud by se zhotovitel i přesto chtěl pokusit vyplacení peněžních prostředků z bankovní záruky zabránit, pak přichází do úvahy pouze možnost obrátit se na soud s návrhem na nařízení předběžného opatření, kterým by soud dočasně zakázal bance vyplatit peněžní prostředky z bankovní záruky.

Pro to, aby soud takové předběžné opatření nařídil, však musí zhotovitel mimo jiné prokázat, že je zde potřeba zatímně upravit poměry účastníků nebo že zde je obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen.^[8]

Podání návrhu na nařízení předběžného opatření je tak spojeno s povinností zhotovitele prokázat naplnění některého ze zákonem předvídaných důvodů pro jeho nařízení. Vzhledem k tomu, že za dané situace není a ani nemůže být ohrožen výkon soudního rozhodnutí (neboť v dané situaci žádné rozhodnutí, jehož výkon může být ohrožen, vydáno není), musí zhotovitel prokázat, že je zde potřeba zatímně upravit poměry účastníků.

Dle soudní rozhodovací praxe platí, že zhotovitel díla, který se zavázal nechat vystavit ve prospěch objednatele bankovní záruku, nemůže (nestanoví-li tak prohlášení v záruční listině) uplatňovat jakékoliv námitky proti čerpání bankovní záruky (a to nejen v řízení ve věci samé, ale o to více tak nemůže činit ani v řízení o předběžném opatření). Už jen z toho vyplývá, že (i) zhotovitel pravděpodobně nebude schopen prokázat potřebu zatímní úpravy poměrů účastníků závazkového

vztahu a (ii) námitky zhotovitele ohledně neoprávněnosti čerpání bankovní záruky pravděpodobně nebudou pro účely nařízení předběžného opatření relevantní.[\[9\]](#)

S ohledem na výše uvedené je tak spíše nepravděpodobné (ne však nemožné), že by zhotovitel přesvědčil soud, že je zde potřeba zatímně upravit poměry účastníků, a tedy že by byl ohledně svého návrhu na nařízení předběžného opatření (alespoň u soudu prvního stupně) úspěšný.

V kontextu insolvenčního práva se pak z hlediska právní opatrnosti nabízí přihlásit do insolvenčního řízení s objednatelům pohledávku zhotovitele na vydání bezdůvodného obohacení, a to jako pohledávku podmíněnou, jejíž vznik je vázán na neoprávněné vyplacení peněz z bankovní záruky.

Postup po načerpání peněžních prostředků z bankovní záruky

Pokud i přes obranu zhotovitele dojde k načerpání peněžních prostředků z bankovní záruky a tyto peněžní prostředky se stanou součástí majetkové podstaty dlužníka v insolvenčním řízení, pak zhotoviteli z hlediska právní jistoty nezbyvá, než do předmětného insolvenčního řízení přihlásit svoji pohledávku na vydání bezdůvodného obohacení, a to postupem podle insolvenčního zákona.[\[10\]](#)

Jedná se o právní krok, který je z hlediska uplatnění práv zhotovitele vůči objednateli nezbytný, ale který ve většině případů žádný výraznější ekonomický efekt pro zhotovitele nepřinese. Zhotovitel totiž bude mít právní postavení účastníka řízení (zpravidla) v podobě nezajištěného věřitele, který – pokud jeho pohledávka bude zjištěna – bude uspokojován poměrně spolu s ostatními nezajištěnými věřiteli. Je tedy velmi pravděpodobné, že pohledávka zhotovitele bude uspokojena toliko částečně a nelze vyloučit ani nulové uspokojení takové pohledávky. Pouhé přihlášení pohledávky do insolvenčního řízení tak zpravidla nepřinese zhotoviteli kýžený ekonomický efekt. Přihlášení takové pohledávky navíc ve svém důsledku implikuje, že peníze načerpané z bankovní záruky skutečně patří do majetkové podstaty, a proto mají být použity k uspokojení pohledávek věřitelů. Proti tomuto důsledku nicméně zhotovitel s poukazem na neoprávněnost čerpání bankovní záruky hodlá brojit.

Vedle přihlášení pohledávky do insolvenčního řízení nicméně již nezbyvá příliš možností, jak práva a oprávněné zájmy zhotovitele v kontextu pravidel insolvenčního řízení ochránit. Jako možný krok se nabízí podat v rámci insolvenčního řízení incidenční žalobu o vyloučení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty z majetkové podstaty ve smyslu § 159 odst. 1 písm. b) insolvenčního zákona.

Pomocí vylučovací žaloby se zhotovitel může domáhat vyloučení neoprávněně načerpaných peněžních prostředků (resp. pohledávky objednatele za bankou na vyplacení těchto peněžních prostředků) z majetkové podstaty dlužníka. I tato cesta právní obrany zhotovitele má však svá (nemalá) úskalí.

Dřívější soudní rozhodovací praxe totiž dovodila, že:

- i. ochranu vlastnického práva k peněžním prostředkům lze vlastníkovvi přiznat, pouze pokud jsou peníze jednotlivě určitelné (individualizovatelné) a rozpoznatelné v majetku toho, kdo je vlastníku zadržuje;[\[11\]](#)
- ii. předmětem vylučovací žaloby může být pouze majetek, který je individuálně určitelný;[\[12\]](#)
- iii. peníze jako zákonné platidlo je nutno považovat za věci určené druhově (jež se neurčují počtem platidel, nýbrž počtem peněžních jednotek těmito platidly vyjádřených);[\[13\]](#)
- iv. domoci se vyloučení peněžních prostředků z majetkové podstaty dlužníka z titulu ochrany vlastnického práva by bylo možno pouze tehdy, pokud by předmětem vylučovací žaloby bylo vyloučení jednotlivě určitelných bankovek či mincí;[\[14\]](#) a
- v. prostřednictvím vylučovací žaloby se žalobce nemůže domoci vyloučení finančních prostředků, které bankovním převodem převedl ze svého účtu na účet dlužníka, a to ani za situace, kdy

není sporu o tom, že v rozhodné době žádné jiné finanční prostředky na účet dlužníka zaslány nebyly.[\[15\]](#)

K tomu je třeba uvést, že peněžní prostředky, které jsou uloženy na účtu peněžního ústavu (banky), nejsou ve vlastnictví majitele daného účtu, ale náleží do majetku peněžního ústavu. Oprávnění majitele účtu, aby na základě jeho příkazu byly vyplaceny peněžní prostředky z účtu u peněžního ústavu, totiž představuje „pouze“ pohledávku z účtu u peněžního ústavu.[\[16\]](#) Dřívější rozhodovací praxe Nejvyššího soudu přitom uzavřela, že peněžní prostředky na účtu u banky nelze vyloučit ze soupisu majetkové podstaty z titulu vlastnického práva; jde o pohledávku, která musí být přihlášena.[\[17\]](#)

Novější rozhodovací praxe Nejvyššího soudu z roku 2019 nicméně připustila, že pokud jsou finanční prostředky uložené na bankovním účtu fakticky vedeny „odděleně“ (rozpoznatelně) od dalšího majetku dlužníka (tím, že na konkrétním účtu jsou uloženy pouze prostředky pocházející z jednoho konkrétního právního důvodu), pak Nejvyšší soud neshledává důvod, proč by takto „odděleně“ vedený (a individualizovaný) majetek nemohl být předmětem vylučovací žaloby.[\[18\]](#)

Problém však nastává, když se peníze načerpané z bankovní záruky „smísí“ s jinými penězi na účtu dlužníka – k čemuž dochází v naprosté většině případů. Ve světle shora uvedené judikatury nelze v takovém případě poskytnout právní ochranu majetku, který by se – byť neoprávněně – dostal do majetkové podstaty dlužníka. Současný stav je tedy takový, že dle platné právní úpravy a recentní rozhodovací praxe soudů není pro ochranu majetku v kontextu insolvenčního řízení rozhodné jenom to, zda je tento majetek v majetkové podstatě (resp. jejím soupisu) po právu či nikoliv, ale primárně to, zda lze tento majetek individualizovat (odlišit) od jiného majetku dlužníka. Požadavky novější rozhodovací praxe Nejvyššího soudu na individualizaci vylučovaného majetku jsou proto v praktickém životě obtížně splnitelné, neboť ve většině případů budou peněžní prostředky načerpány na účet, na kterém již budou uloženy peněžní prostředky z jiného právního důvodu nebo ze kterého bude majitel účtu provádět běžné platební operace.

I přes to (nebo právě proto) se pro posílení právní pozice zhotovitele nabízí požádat insolvenční soud o nařízení předběžného opatření, a to ať již v rámci řízení o vylučovací žalobě zhotovitele nebo v rámci dohlédací činnosti insolvenčního soudu, kterým by insolvenční soud zakázal objednateli (dlužníkovi v insolvenčním řízení), resp. insolvenčnímu správci (případně oběma), podle toho, komu náleží dispoziční oprávnění k majetkové podstatě, aby s penězi neoprávněně načerpanými z bankovní záruky nenakládali do doby, než bude rozhodnuto o vylučovací žalobě zhotovitele. Tím by mohlo být zajištěno, že takto načerpané peněžní prostředky zůstanou „nedotčené“ na předmětném bankovním účtu a budou individualizovatelné ve smyslu shora uvedené novější rozhodovací praxe Nejvyššího soudu.

Pokud by objednateli nebo insolvenčnímu správci nebylo zakázáno nakládat s prostředky načerpanými z bankovní záruky, tak navzdory tomu, že objednatel (v postavení insolventního dlužníka) načerpá na konkrétní bankovní účet konkrétní peněžní prostředky (je tedy nepochybné, jaký majetek a z jakého právního důvodu se do majetkové podstaty dostal), bude ochrana práv a oprávněných zájmů zhotovitele v případě „smísení“ tohoto majetku s jinými prostředky na též účtu dlužníka prakticky vyloučena. Formální pojetí věci v právním slova smyslu a judikatorní požadavek na jejich individualizování tedy při rozhodování o ochraně majetkových práv věřitele dostává přednost před faktickou stránkou věci.

To ve svém důsledku vede k tomu, že zhotoviteli nezbyde, než se poměrně – spolu s jinými věřiteli – uspokojovat z majetku dlužníka, a to navzdory tomu, že určitý (původně zhotovitelův majetek) do majetkové podstaty dlužníka třeba vůbec nemá patřit. Takový zhotovitel (věřitel) se tedy bude v insolvenčním řízení spolu s jinými poměrně uspokojovat mimo jiné „ze svého“. To je stav, který je

krajně nežádoucí, neboť nedokonalost současné právní úpravy a na to navazující soudní rozhodovací praxe ve svém důsledku odepírají spravedlnost, resp. umožňují nespravedlnost. Třebaže se v insolvenčním řízení obecně sleduje a chrání primárně kolektivní zájem věřitelů dlužníka, nelze poukazem na tento obecný zájem věřitelů „legalizovat“ protiprávní stav. K tomu insolvenční řízení neslouží (resp. nemá sloužit).

Závěr a návrh de lege ferenda

Dle dřívější rozhodovací praxe soudů nebylo možné se prostřednictvím vylučovací žaloby domáhat vyloučení peněžních prostředků z majetkové podstaty dlužníka, neboť se nejednalo o individuálně určenou věc. Novější rozhodovací praxe soudů sice možnost podání vylučovací žaloby ohledně takového majetku umožňuje, avšak pouze v případě, že prostředky uložené na bankovním účtu dlužníka jsou fakticky vedeny „odděleně“ (rozpoznatelně) od jeho dalšího majetku. K tomu však ve většině případů spíše nedochází, a proto je tento judikatorní závěr v praxi obtížně aplikovatelný.

Třebaže by peněžní prostředky byly čerpány objednatelem neoprávněně, současný právní řád neposkytuje zhotoviteli dostatečnou ochranu jeho majetku a „nutí“ ho přihlásit svoji pohledávku na vydání bezdůvodného obohacení do insolvenčního řízení, v rámci kterého by se tato pohledávka uspokojovala poměrně spolu s jinými přihlášenými pohledávkami.

V konečném důsledku se tak na základě nepoctivého a neoprávněného jednání objednatele všichni přihlášení věřitelé uspokojí „na úkor“ zhotovitele a zhotovitel nemá žádnou možnost, jak se proti tomuto nepoctivému a nespravedlivému jednání účinně bránit.

Máme za to, že nepoctivému a neoprávněnému jednání objednatele (insolventního dlužníka) neměla být poskytována právní ochrana. Hlavním kritériem pro rozhodování o takové ochraně by přitom neměla být jen formální stránka věci (tj. zda se jedná o individuálně či druhově určenou věc), ale především faktická stránka věci (tj. zda se majetek do majetkové podstaty dostal po právu či nikoliv). To by podle našeho názoru měla být klíčová rozhodovací matice při úvaze o tom, zda se jedná o majetek určený k poměrnému rozdělení mezi přihlášené věřitele (tj. zda upřednostnit kolektivní zájem věřitelů), anebo zda jsou zde dány natolik silné/závažné důvody, že ochrana jednotlivce musí dostat přednost před kolektivním zájmem věřitelů.

Rozhodovací praxe soudů by navíc měla více reflektovat právní povahu peněz na účtu, jakožto pohledávky majitele účtu za bankou, která je v kontextu (nového) občanského zákoníku nehmotnou movitou věcí – tj. individuálně určenou věcí. I to je další podpůrný argument pro závěr, že i peněžní prostředky na účtu by měly požívat právní ochrany a měly by být způsobilým předmětem vylučovací žaloby, pokud byly načerpány z bankovní záruky neoprávněně. Vlastnictví, jakožto jedno ze základních ústavně chráněných práv, by totiž mělo požívat stejné právní ochrany bez ohledu na to, zda se jedná o peníze uložené na účtu odděleně anebo spolu s jinými penězi majitele účtu. Klíčové by mělo být, zda se peníze dostaly na účet dlužníka z bankovní záruky po právu či nikoliv.

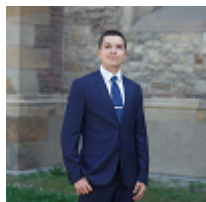
Je nasnadě, že obecný princip přihlašování pohledávek do insolvenčního řízení by neměl být obcházen podáváním vylučovacích žalob. K tomu insolvenční řízení neslouží. Na druhou stranu se nelze ztotožnit s tím, že by se věřitelé měli kvůli nedokonalosti stávající právní úpravy a na to navazující soudní praxe uspokojovat i z toho, co do majetkové podstaty dlužníka po právu nepatří.

Jedná se tak o posouzení a vyhodnocení konkurence dvou práv (zájem jednotlivce na ochraně svého majetku vs. obecný zájem věřitelů na uspokojení jejich pohledávek), kterému by měla být v právní úpravě a soudní praxi věnována zvýšená pozornost. Mechanická aplikace stávající právní úpravy a formální pojmání dané problematiky v soudní praxi totiž ve svém důsledku může vést k nespravedlnostem, se kterými by se právní profesionálové neměli ztotožnit, resp. by je neměli

tolerovat anebo přehlížet.

JUDr. Jan Ožana,
advokát

Mgr. Ruslan Hloviak,
advokátní koncipient

Řanda Havel Legal

act Řanda Havel Legal advokátní kancelář s.r.o.

Truhlářská 13-15
110 00 Praha 1

Tel.: +420 222 537 500 - 501

Fax: +420 222 537 510

e-mail: office.prague@actlegal-rhl.com

[1] Jednalo se tak o tzv. „breach form“ bankovní záruku, která není zcela abstraktní a bezpodmínečná.

[2] Viz § 2029 odst. 1 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“).

[3] Viz § 2035 odst. 2 občanského zákoníku.

[4] Viz § 2039 odst. 2 občanského zákoníku.

[5] Viz Kindl, M. Zajištění a utvrzení dluhů. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, str. 331.

[6] Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 265/2006 ze dne 19. 9. 2006.

[7] Viz usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 3042/2009 ze dne 27. 4. 2011.

[8] Viz § 74 odst. 1 zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

[9] Viz unesení Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 23 Co 4/2020 ze dne 8. 1. 2020.

[10] Zákon č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „insolvenční zákon“).

[11] Viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 1005/2003 ze dne 13. 12. 2005.

[12] Tamtéž.

[13] Tamtéž.

[14] Tamtéž.

[15] Viz rozsudek Vrchního soudu v Olomouci č. j. 13 Cmo 2/2009-32 ze dne 22. 10. 2009 a rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 1005/2003 ze dne 13. 12. 2005.

[16] Viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 35 Odo 801/2002 ze dne 10. 11. 2004 nebo usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 1064/2004 ze dne 19. 4. 2005.

[17] Viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 1005/2003 ze dne 13. 12. 2005.

[18] Viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 ICdo 76/2017 ze dne 27. 6. 2019.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Promlčení pracovněprávních pohledávek postavených na roveň pohledávkám za majetkovou](#)

podstatou

- Preventivní restrukturalizace
- Odpovědnost státu za nesprávný úřední postup exekutora: Je stát skutečně „posledním dlužníkem“?
- Odstoupení od smlouvy v insolvenčním řízení
- Zřízení exekutorského zástavního práva – právní rámec, dopady a judikatura
- Novela nařízení o insolvenčním řízení nabyla účinnosti – jaké přinesla změny?
- Přelomové rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci subrogačního regresu výstavce finanční záruky
- Výkladové obtíže § 66 odst. 1 ZOK
- Komentář – smutná realita výmazů exekutorského zástavního práva z katastru nemovitostí
- Náhrada nákladů v incidenčním sporu
- Přerušování exekučního řízení podle § 35 exekučního řádu